

Наставно-научно веће Факултета политичких наука Универзитета у Београду, на седници одржаној 21. децембра 2017. године, на предлог Одељења за новинарство и комунологију, формирало је Комисију за преглед и оцену докторске дисертације „*Политичке последице миграција изазваних еколошким катастрофама*“, кандидата магистра *Layth Nasseef*, у саставу: проф. др Весна Милтојевић, редовни професор, Факултет заштите на раду Универзитета у Нишу, проф. др Драган Р. Симић, редовни професор Факултет политичких наука Универзитета у Београду, и проф. др Дарко Надић - ментор - редовни професор Факултета политичких наука Универзитета у Београду. Комисија је прегледала докторску дисертацију и подноси следећи

ИЗВЕШТАЈ

О УРАЂЕНОЈ ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

I

Основни подаци о кандидату и дисертацији

1. Основни подаци о кандидату. Магистар Layth Nasseef је рођен у Багдаду, Ирак, 15. новембра 1961. године. Дипломирао је на Рударско-геолошком факултету Универзитета у Београду 1988. године. Магистарску тезу под насловом „Светска тржишта природних фосфата и положај земаља произвођача“ одбранио је на Економском факултету Универзитета у Београду новембра 1995. године.

Кандидат је радио као преводилац у Амбасади Ирака у Београду у периоду од 1999. до 2003. године. Тренутно је запослен као асистент на Факултету за примењену екологију „Фугура“ Универзитета Сингидунум у Београду, а истовремено обавља послове сарадника - консултанта.

Течно говори и пише српски језик. Говори арапски, као матерњи језик, и енглески језик.

Године 2015. године поднео је пријаву за израду докторске дисертације на Факултету политичких наука Универзитета у Београду. Исте године ова пријава је одобрена од стране Наставно научног већа ФПН-а и стручног већа правно-економских наука Универзитета у Београду.

Последњих година, посебно од свог избора за асистента на Факултету за примењену екологију, кандидат се више ангажовао у научно истраживачким активностима, у еколошко-економским питањима одрживог развоја, ефикасној и одрживој употреби минералних ђубрива и утицају њихове употребе на стање земљишта и вода. Рад који кандидата квалификује:

Layth Nasseef, Dragan Marković, Dejan Marković, Dragan Jovšić, Zoran Jovanović: Management of influence of using of fertilizers on soil quality: The case of nitrate pollutants, Open Journal of Ecology, Vol. 3 No. 7 (2013), pp. 489-494, DOI:10.4236/oje.2013.37057,

Кандидат магистар Layth Nasseef је активно учествовао у раду значајног броја научно-стручних скупова и објавио један број радова у часописима, у зборницима конференција или зборницима апстраката:

- Layth Nesseef, Mohamed Salih Hassan, Ecological improvement of devastated locations for sustainable development, International Conference Ecological improvement of devastated locations for sustainable development, Faculty of Applied Ecology Futura, University Singidunum. Belgrade, September 29th and 30th, 2014, str. 338-344, ISBN 978-86-86859-39-6,
- Layth Nesseef: The perspectives of ecotourism – The identifier of sustainable development and ecological management, Zbornik izvoda radova 8. Majske konferencije o strategijskom menadžmentu – MKSM2012, Univerzitet u Beogradu, Tehnički fakultet u Boru, Odsek za menadžment, str. 25, ISBN:978-86-80987-96-5,
- Ahmed Said, Layth Nesseef: E-Learning as a part of training programs, Univerzitet u Beogradu, Fakultet organizacionih nauka, Zbornik radova - X Skup privrednika i naučnika SPIN'15: Inovativna rešenja operativnog menadžmenta za revitalizaciju privrede Srbije, str. 614-621, ISBN 978-86-7680-320-0, COBISS, SR-ID 218669580,
- Layth Nesseef: Ekonomske karakteristike svetske trgovine u okviru sirovina za proizvodnju fosfatnih đubriva, X kongres (JDPZ), str 143., 2001./22.-26. oktobar Vrnjačka Banja. Zbornik apstrakta.
- Zayed Abouhdema Ali Milad, University of Belgrade, Serbia, Vojkan Vaskovic, Layth Nesseef: Uticaj mineralnih đubriva na zagađivanje čovekove sredine, X kongres (JDPZ), str. 77, Oktobar 2001, Vrnjačka Banja, Zbornik apstrakta,
- Layth Nesseef: Vrsta zemljišta kao jedan od faktora od kojih zavisi brzina kretanja zagađivača. Međunarodna konferencija – Degradirani prostori i ekoremedijacija. Fakultet za primenjenu ekologiju Futura, Beograd, 21.-22. maj 2010. Zbornik apstrakta, str. 31,
- Layth Nesseef: Upotreba modela zagađivača zemljišta kao polazna osnova za organizaciju troškova istraživanja. XII Međunarodni simpozijum – Fakultet organizacionih nauka, 9.-12. juna 2010. godine, Zlatibor, Srbija. Zbornik apstrakta, str. 515,
- Elazabi, M., Ahmed, H., Nesseeff, L.: Močvarni ekosistemi i njihova ekoremedijacija, Inovacioni modeli ekosistemskog inženjerstva, Fakultet za primenjenu ekologiju Futura, Beograd, 2016, str. 21, ISBN 978-86-86859-54-9,
- Prof. Dr Nada Živanovic, Layth Nesseef, Entesar Yahya Elmgadmi, Vlada Živanović: Contemporary Environmental Management as Imperative Industrial Development through Changes in Engineering, International Journal of Engineering Technology, Management and Applied Sciences, December 2015, Volume 3, Issue 12, pp. 39-43, ISSN 2349-4476,
- Taher Mohamed Alzarog, Layth Nesseef: Integrativni metod upravljanja zaštitom životne sredine, Ekološke i socijalne inovacije: izazovi primenjenih nauka, Fakultet za primenjenu ekologiju Futura, Beograd, 2016, str. 103-105, ISBN 978-86-86859-50-1,
- Yassin Zaitouni, Layth Nesseef: Prirodni resursi i održivi razvoj turizma u Libiji – zakon spojenih sudova, Integrativni metod upravljanja zaštitom životne sredine, Ekološke i socijalne inovacije: izazovi primenjenih nauka, Fakultet za primenjenu ekologiju Futura, Beograd, 2016, str. 119-126, ISBN 978-86-86859-50-1,
- Mohamed Hassan, Khaled Almbrok Omar, Layth Nesseef: Prilagođavanje klimatskim promenama, Ekološke i socijalne inovacije: izazovi primenjenih nauka, Fakultet za primenjenu ekologiju Futura, Beograd, 2016, str. 142-146, ISBN 978-86-86859-50-1,
- Layth Nesseef, Credit Bureau as a Methodology for Monitoring of Credit Debt, 2nd Balkans and Middle East Countries Conference on Auditing and Accounting, Istanbul 15-18 September 2010,
- Alsherif, O., Ali, S., Nesseef, L., Marković, D.: Značaj očuvanja zemljišta u održivom razvoju poljoprivrede u Libiji, Brownfield investicione lokacije, Ekoremedijacioni modeli i ekonomska valorizacija, Fakultet za primenjenu ekologiju Futura, Beograd, oktobar 2017, str. 59-64, ISBN: 978-86-86859-56-3,

Рад који је кандидат Layth Nasseef доставио Комисији на увид и оцену има обим 209 страница текста (нормалног прореда 1,5 и величине слова 12) и састоји се, осим увода, закључка и библиографије, из 6 делова. Први део *Теоријски оквир истраживања еколошких катастрофа и ризика од њиховог настанка*, други део *Теоријско одређење проблема миграција и дефинисање појма еколошких миграната*, трећи део *Актуелна мигрантска криза* и њене политичке и друштвене последице, четврти део *Вероватноћа појаве конфликта на територији коју насељавају мигранти*, пети део *„Предлог модела за решавање актуелне кризе миграната“*, и шести део *„Емпиријска анализа“*.

Као саставни део рада је и *Увод*, односно образложење основних циљева докторске дисертације и разлога зашто је кандидат изабрао баш ову тему, дато је на 8 страница текста, *Закључак* на 13 страница текста, и *списак коришћене литературе* које је дат на крају дисертације. Рад је писан уз консултовање обимне литературе, од преко сто библиографских јединица, књига, чланака и докумената.

II Предмет и циљ дисертације

Савремене еколошке промене постају један од доминантнијих политичких проблема у 21. веку. Још од шездестих година прошлог века, екологија, питање енергије, исцрпљивости природних ресурса постају питања која претвасходно почињу да постају интересом друштвених наука. Подаци о загађивањима природних елемената човекове животне средине, стварању такозваних озонских рупа, исцрпљивању фосилних горива су били и уједно и подаци који су говорили о томе да човек не само да је унапредио свој квалитет живота већ и да је довео у питање и сам живот на планети Земљи. Иако овај став звучи прилично и драматично супротстављен он нам заправо говори да је напредак цивилизације у последњих сто година имао своју цену. Та цена је изражена не у материјалним вредностима већ пре свега кроз губитак материјалних вредности. Прва жртва индустријског, убрзаног, развоја, била је животна средина. Савремена цивилизација је пре свега аутодеструктивна цивилизација, конзумерски и профитабилно оријентисана. У тој аутодеструктивности коју је пратила еуфорија због нових проналазака није била доведена у питање стварна цена напретка. Временом, од средине прошлог века, постајемо свесни да цена напретка је садржана управо у смањивању квалитета животне средине. Упоредо са овим показатељима и доказаним ставовима увећавање еколошких проблема доводи и до увећаних социјалних проблема.

И један од предмета ове дисертације јесу управо еколошке катастрофе и на који начин еколошке катастрофе утичу на стварање појава миграција. Друга димензија јесте које су то политичке последице миграторних таласа који настају из еколошких катастрофа. Узрок потенцијалних политичких последица које еколошке миграције могу произвести налази се у више емпиријски прихватљивих чињеница. Савремена социо-еколошка наука, политичка екологија, их препознаје у тезама о увећаном природном прираштају светске популације. Различите, али веома сличне по својим циљевима, неомалтузијанске теорије говоре да број од седам милијарди сатановника на планети доводи до специфичних и неспецифичних еколошких, економских, социјалних и политичких проблема. Имајући у виду да пораст светског становништва комбинован са увећаном експлоатацијом природних ресурса неминовно доводи до одређених промена у животној средини, кандидат као један од циљева наводи да треба ове појаве довести у везу са проблемом „климатских промена“. Управо зато јер климатске промене и сада у својој „благој фази“ представљају једну врсту еколошке катастрофе на видику. На тај начин ми овде имамо синхроно, усклађено, деловање више фактора. Прво, то су еколошки проблеми и еколошке кризе који доводе до еколошких катастрофа и које имају антропогени корен. Друго, ту је увећана светска популација. Треће, то је стање вечног сукоба између индустријски развијених земаља и земаља у развоју, као стање сукоба које је изражено пре свега односима где економски богатије земље диктирају економске односе и успостављају једну врсту еколошког неоколонијализма. Четврто,

политичке последице миграција, односно утицај миграторних таласа на промену културних навика, образаца, стандарда живљења миграната у новој средини, проблеми адаптације и насилне адаптације, као и остали проблеми који могу представљати нову врсту локалних, регионалних и глобалних политичких сукоба.

У овим правцима се и креће ова докторска дисертација. Њен предмет је управо доказивање да миграторни таласи изазвани климатским променама и посебно еколошким катастрофама у великој мери мењају демографску структуру, начин и квалитет живота и квалитет животне средине која је предмет избеглиштва. Можемо да занемаримо будући аспект ових миграторних таласа, које ће настати услед климатских промена, али оно што кандидат Layth Nasseef у дисертацији обрађује јесте и питање еколошких катастрофа, као што су нуклеарни акциденти, велики хемијски акциденти, као и оне природне катастрофе које могу да угрожавају еколошку безбедност као што су земљотреси, поплаве итд.

У том смислу кандидат је предмет истраживања рашчланио на следеће структуралне чиниоце. Први, део је одређен самим методолошким и хипотетичким захтевима, док је други део одређен односи се на теоријски оквир са кацентом на појмовном дефинисању еколошких катастрофа уопште, њиховим последицама кроз историју човечанства; утицају еколошких катастрофа на миграције становништва, значају и карактеристикама тих миграција, и њиховим могућим последицама. Трећи структурални чинилац предмета истраживања обихватио је компаративну анализу услова под којима су настале највеће светске миграције покренуте еколошким катастрофама у свету, као и политичке, социјалне, културне и економске последице какве су наступиле у земљама које су населили људи избегли са угрожених подручја. Четврти структурални чинилац предмета истраживања односи се на припремљеност Европе за случај изненадне еколошке катастрофе која би била у сваком случају обимнија и трагичнија од до сада познатих политичких миграција.

Миграције, од скоро, тачније речено од првог миграторног таласа постају предмет изучавања у друштвеним наукама. Тачније у социологији и другим социолошким дисциплинама. До сада, у научној литератури не постоји детаљније, комплетније и социолошки темељеније проучавање миграција које могу бити изазване еколошким разлозима. Исто тако, не постоји ни довољно изучавања политичких последица еколошких миграција. У том смислу, ова докторска дисертација представља једну оригиналну идеју и предмет у политичким наукама, где се сазнања о демографским кретањима изазвана друштвеним или природним разлозима изучавају и са становишта које политичке последице производе. Конкретан допринос овакве теме и њеног предмета проучавања и начин на који је ова тема обрађена у овој докторској дисертацији могуће је видети пре свега у доприносу социјалној и политичкој екологији и другим сродним социо-еколошким дисциплинама.

У том смислу кандидат је одредио и циљеве истраживања, односно теоријског дела своје дисертације. Као основни циљ дисертације јесте истраживање појаве миграција становништва као могући одговор адаптивног типа на ризике у вези са настанком еколошких катастрофа, ако и политичке и социјалне, културолошке и економске последице ове врсте миграција. Научни циљ јесте дескрипција, класификација и типологија еколошких катастрофа и миграција које настају услед њиховог деловања, те откриће и научно објашњење специфичности те врсте миграција становништва, као и предлог мера за спречавање настанка еколошких катастрофа подједнако као и

еколошких миграција. За друштвени циљ дисертације, кандидат Layth Nasseef је одредио одређивање самих теоријских резултата, пре свега политичких који би бмогли да се искористе за утврђивање новог курса друштвених мера и акција које треба спровести да би се спречило да дође, пре свега, нових еколошких катастрофа а самим тим како би се еунапред спречиле нове миграције или барем адекватно реаговало на њих.

III

Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању

У наведеном *општем научно-методолошком оквиру* кандидат је потврдио и доказао своје претходно постављене опште и посебне хипотезе, што се у самој дисертацији и потврђује. Кандидат је пошао од генералне хипотезе (*Миграције које настају као последица еколошких катастрофа узрокованих људским фактором могу бити узрок политичких сукоба на новонасељеној територији, који уз примену одговарајућег модела за управљање ситуацијом могу бити спречени и успешно решени*) и истраживањем дошао до података, чињеница и идеја, да је борба против еколошких катастрофа једна од примарних политичких циљева савремене цивилизације. У том контексту, кандидат сматра да постоји политичко решење које се налази у јединству не само политичких идеја већ и националних држава и глобалне заједнице. На тај начин, да би се спречиле било какве последице мора постојати превентивно решење. Управо томе говоре посебне хипотезе (*Што је боља сарадња међународних заједница на решавању проблема који доводе до масовних миграција, донеће се ефикаснији модел за управљање овим ситуацијама, и Регулаторни оквир за решење проблема еколошких избеглица и ефикасније спровођење планова за заштиту животне средине може послужити као основа за будуће спречавање настанка еколошких катастрофа и ублажавање њихових последица*). Ове две посебне хипотезе говоре управо о правцима решавања ове две међусобно повезане последице, и еколошких миграција изазваних еколошким катастрофама и политичких последица које оне могу изазивати у модерним друштвима.

Дисертација је заснована на комбиновању неколико научних метода како би се задовољили основни методолошки захтеви ојективности, систематичности и поузданости. методе су одабране у складу са проблемом и природом проблема, његовом комплексношћу, и наравно у складу са циљевима, задацима и постављеним хипотезама. У самој дисертацији примењене су готово све аналитичке и синтетичке методе сазнања а кценат је стављен на анализи, синтези, генерализацији и индуктивно-дедуктивној методи. Метода анализе садржаја је коришћена за проучавање досадашњих теоријских сазнања кроз анализе објављених и признатих научних радова (чланака и књига) из области социјалне и политичке екологије, социологије и политикологије, које су обрађивале појам еколошких катастрофа, миграције. У ову групу су укључени и међународни документи који се баве овим преоблемима. У дисертацији је такође примењена и каузална анализа коришћена при откривању узрочно последичних фактора.

IV

Кратак опис садржаја докторске дисертације

Докторска дисертација кандидата Layth Nasseef-а осим увода и закључка састоји из шест одељака. Први део *Теоријски оквир истраживања еколошких катастрофа и ризика од њиховог настанка*, други део *Теоријско одређење проблема миграција и дефинисање појма еколошких миграната*, трећи део *Актуелна мигрантска криза и њене политичке и друштвене последице*, четврти део *Вероватноћа појаве конфликта на територији коју насељавају мигранти*, пети део *Предлог модела за решавање актуелне кризе миграната*, и шести део *Емпиријска анализа*.

У првом делу, насловљеном *Теоријски оквир истраживања еколошких катастрофа и ризика од њиховог настанка*, кандидат трага за теоријским одређењем појмаова који чине основни категоријални апарат целе докторске дисертације. први појам који се анализира и за чијим се теоријским одређењем трага јесте појам „ризично друштво“. Кандидат на почетку овог одељка узима као премису схватање „ризичног друштва“ које је дао немачки социолог Улрих Бек. На основу Бековог тумачења и схватања савремених ризика и „друшта ризика“, кандидат сматра да „Ризик није синоним за катастрофу, него означава очекивање катастрофалног догађаја. Ризик је брига за могућност појаве будућих догађаја, а чини стављање у стање садашњости догађаја који се још није догодио. У моменту када ризик постане стваран, када дође до експлозије нуклеарног реактора или се догоди терористички напад, ризик постаје катастрофа...Ризици су увек будући догађаји, који могу да се догоде и угрозе нас. Ирационалност у перцепцији ризика међу великим процентом популације првенствено је узрокована неадекватним информисањем и степеном економског развоја заједнице за коју се процењује.“ Након тумачења и дефинисања појма ризика, кандидат Layth Nasseef у овом поглављу разматра појам еколошке штете и одређује пре свега друштвене последице еколошких штета. Као основне облике еколошке штете кандидат наводи климатске промене, ерозије земљишта, тађење озонског омотача, ширење пустиња, загађивање океана итд. У склопу друштвених последица које могу имати своју политичку конотацију, кандидат је нагласио проблем како ове катастрофе могу утицати и како утичу на људска права. Он посебно истиче три групе људских права која у овим условима постојања глобалних ризика и еколошких катастрофа могу бити угрожена. Прва су тзв. „правосудна права“ (право на једнакост пред законом, право на правну личност, право на правно средство, право на заштиту од ретроактивности закона, заштита од самовољног хапшења и задржавања, права лица лишених слободе, право на заштиту од суровог, нехуманог и понижавајућег поступања, право на фер суђење и право на преиспитивање судске одлуке). Друга група су грађанска и политичка права (право на једнакост и слобода од дискриминације, слобода од ропства, присилног рада и других облика насиља и злоупотреба, право на приватност, слобода савести, мишљења и изражавања, слобода вероисповести, слобода удруживања, право на учешће у управљању јавним пословима, право на имовину, слобода кретања и настањивања, заштита од присилног пресељења и права деце). Треће су економска, социјална и културна права (право на адекватан животни стандард, право на адекватну бригу о здрављу, право на социјалну сигурност, право на образовање, права радника, право на хуманитарну помоћ и право на лична документа). (стр.59) Ова права могу бити угрожена у случајевима еколошких и природних катастрофа. Зато је кандидат у овом одељку (стр.84-121) да о историјски приказ али утврђујући и узроке и последице

највећих катастрофа, управо у контексту ових класификације, почевши од „велике прашњаве олује 1935. год у САД до великог изливања нафте у Мексику (када је реч о еколошким катастрофама) и када је реч природним катастрофама од „Велике поплаве“ у Кини 1931. год до земљотреса у Јапану из 2011. године.

Други део ове докторске дисертације („Теоријско одређење проблема миграција и дефинисање појма еколошких миграната“) састоји се из више подцелина. У њима кандидат Layth Nasseef разматра појмовно одређивање миграција у контексту три основне теорије миграција (неокласичне, теорије дуалног тржишта рада и теорије светског система), затим се разматра појам принудних миграција. Кандидат прихвата и у својим разматрањима полази од дефиниције појма миграција које је дао УНХЦР, по коме су „Миграције су покрети људи из једног места на друго у сврху налажења сталног или привременог пребивалишта, обично преко политичких граница. Људи се могу сами одлучити на сеобу и то је онда добровољна сеоба, или могу бити приморани на сеобу и то је невољна сеоба.“ Ова дефиниција га доводи до веома значајног појма а то је „принудна миграција“ која је као таква значајна за одређивање везе између еколошких катастрофа и миграција. Под овим појмом, кандидат подразумева да је „принудна миграција“ општи термин који се односи на кретање избеглица и интерно расељених лица (лица расељена због сукоба у својој земљи порекла), као и људи који су расељени природним или еколошким катастрофама, хемијским или нуклеарним катастрофама, глађу или развојним пројектима” (стр. 140). И ту долазимо до централног проблема, а то су политичке последице ових еколошко условљених миграторних таласа. Кандидат је у тези обрадио детаљно све до сада појмовно а и теоријски могуће сценарије последица, али од којих издвајамо следеће могуће: Разлози појаве конфликта, односно сукоба, а који су настали због појаве еколошких избеглица су: Проблем конкуренције – Долазак великог броја избеглица у један регион доводи до пораста притисака на ресурсе и економију тог региона. Притисци ће се увећавати поредо са растом броја миграната, а посебно у оним регионима и областима у којима су расположиви ресурси оскудни и где имовинска права нису довољно развијена. Етничке тензије – У случају када еколошке избеглице и аутохтоно становништво припадају различитим етничким, верским или расним групама може доћи до појаве конфликта, односно сукоба. Посебно су критичне оне области код којих је веома изражена наведена разлика, што доводи до дугогодишњих етничких спорова, који веома лако могу да прерасту у сукобе. Постојање неповерења – овај извор сукоба, везан за еколошке избеглице, огледа се у постојању неповерења између друштвених група – појаве еколошких миграната у области у из које потичу и области у коју долазе. Пример овога узрока је, рецимо, неповерење владе – државе која прима мигранте, јер сматра да друга страна помоћу еколошких избеглица покушава да оствари друге интересе, као што је успостављање етничке равнотеже или отцепљење дела територије. Помоћни услови – Овај узрок доводи до конфликта у оним регионима или државама које приме већи број еколошких избеглица, а чије економије и ресурси не могу да задовоље потребе овако настале увећане популације. Ови региони, односно државе, најчешће су политички нестабилна подручја, што повећава вероватноћу настанка сукоба.

Трећи део докторске дисертације је насловљен „Актуелна мигрантска криза и њене политичке и друштвене последице“ обрађују део нечега што је почело пре 5 година на основу сукоба који су потресали земље Блиског истока, поготово Сирију. У овом делу се анализирају еколошки узроци политичке кризе у Сирији који су довели до грађанског рата и страних војних интервенција. У истом одељку кандидат Layth Nasseef

је анализирао и одговор Европе, као политичке заједнице, и све њене контроверзе у посматрању и третирању мигрантске кризе. Посебна део овог дела дисертације односи се на позитивне и негативне факторе миграција. Кандидат сматра да негативни фактори су у ствари они разлози који су довели до тога да људи напусте своје место боравка и порекла, односе на место које напуштају и представљају разлоге одласка из места порекла. Ту се могу јавити глад, сиромаштво, лош здравствени систем, политички прогони и убиства, природне катастрофе. За разлику од њих, позитивни фактори су везани за место где је мигрант кренуо и представљају разлоге зашто је изабрао баш ту дестинацију. Од позитивних фактора пресудни су: физичка безбедност, бољи услови лечења, виши стандард живота, могућности за запослење могућности школовања и усавршавања, одлазак код рођака који су се већ снашли на истој територији. Позитивни фактори државе леже у доласку младе мигрантске популације, јер развијене земље обично прати недостатак младих који ће попунити празна радна места те својим доприносима и порезима увећати државне приходе. Са попуњеним радним местима скаче продуктивност и привреда се брже развија. Имигранти доносе нову енергију, идеје и културу, па може доћи до стварања мултикултуралних места за живот. Од могућих али изузетно реалних политичких последица, кандидат је истакао могуће тензије између мањинске и већинске заједнице које могу проузроковати расне, националне и верске конфликте. Негативна страна емиграције је губитак младе и образоване радне снаге, што носи и економске последице на дуже стазе.

Четврти део ове докторске дисертација кандидата магистра Laytha Naseefa, насловљен „*Вероватноћа појаве конфликта на територији који насељавају мигранти*“ посвећен је теоријском промишљању појаве конфликта у односима између миграната и локалног становништва. кандидат сматра, и то поткрепљује доказима да Европска унија тешко прихвата мигранте, не само због културних и верских разлика, већ и зато што иза себе нема искуство региона који прима усељенике (за разлику од САД, Канаде, Аустралије). Неке европске земље су примале политичке избеглице у значајном броју (на пример, Француска за време грађанског рата у Шпанији (1936-1939) или земље ЕУ током рата у Босни), али је Европа, у начелу, увек била континент исељеника, емиграната, од Хебрида и Ирске на северу до Сицилије и Грчке на југу. Такође, обустава економског раста, мала потреба за радном снагом и високе стопе незапослености у јужној Европи не остављају много изгледа за запошљавање усељеника, чак и на најскромнијим пословима. Став кандидата, који он аргументовано излаже, јесте да је „Неопходно је да државе чланице заузму исти или сличан став према овим питањима. Такође је корисно утврдити како се третирају избеглице или имигранти у земљама које нису чланице Европске уније, како се контролише њихово понашање и како се усклађује њихов статус са законом. Са становишта опште безбедности, неопходно је утврдити здравствено стање избеглица. Посебно је императивна тема одређивања стварног стања избеглица: њихово породично стање, образовни ниво и социјално порекло, затим географске, климатске и културолошке карактеристике, као и економска, политичка и безбедносна ситуација у земљама порекла. Старосна и полна структура имиграната показују да тренутно доминирају мушкарци у млађем животном добу, што свакако треба да се истражи, јер њихово присуство у Европској унији може да буде корисно са становишта радне снаге, на једној, али и штетно као потенцијалних изазивача нереда, на другој страни.“ (стр. 167-168). Други став јесте да је нужна ургентна сарадња међународне заједнице на спречавању појаве и последица климатских промена. кандидат сматра да ће управо климатске промене изазвати огроман и немерљив талас избеглица пре свега из свереке Африке, односно земаља већ погођених сукобима, и земаља подсахарске Африке.

Пети део, насловљен као „Предлог модела за решавање актуелне кризе миграната“, актуелне мигрантске ситуације и положаја миграната али и политика глобалних актера унутар Европске уније. Кандидат сматра да решење кризе мора да буде спроведено плански, договором на глобалном нивоу. У Европи тренутно уочавамо два модела решавања кризе, модел који заступа немачка канцеларка Ангела Меркел и модел који заступа мађарски председник владе Виктор Орбан. У моделу Меркелове инсистира се на начелима солидарности, хуманости и заштите политички прогоњених и прогнаних из ратом захваћених подручја. У Орбановом моделу преовладава коришћење средстава која ће зауставити прилив миграната и пролаз ка Европској унији, што у конкретном случају подразумева затварање граница ка ЕУ и заустављање у земљама које користе као транзит, не би ли се обесхрабрили даљи покушаји мигрирања ка земљама ЕУ. Решавању проблема се мора приступити систематски: прво је неопходно да се сагледају разлози напуштања домова и прелазак ризичног пута великог броја људи, целих породица, на којем су честа првенствено страдања деце и немоћних, да би се дошло до земаља које су у темеље своје политике, или бар имица који су створиле пред светом, уградиле толеранцију, једнакост, поштовање права свих без обзира на то одакле долазе. Разлози, како смо већ напоменули у претходним поглављима тезе, леже углавном у последицама онога што су произвеле управо велике силе, које се сада понашају скоро немоћно, а неке и индиферентно према глобално насталом проблему са еколошким мигрантима.

И на крају, шести део („Емпиријска анализа“) ове докторске дисертације кандидата магистра Laytha Nasseefa обухвата анализу података емпиријског истраживања које је кандидат спровео на 32 студента београдског универзитета на основу питања којима су утврђивани ставови ових студената прем питању миграција, миграната и политичких проблема који они носе са собом.

У *Закључним разматрањима*, кандидат је истакао који су то проблеми, акције и вероватноће да у будућност дође до озбиљних еколошких катастрофа или до озбиљнијих поремећаја у природи. Он ту наводи поремећаје климе, поремећаје у биодиверзитету итд. У даљем образлагању кандидат наводи у којој мери и на основу којих података, чињеница, емпиријских резултата и теоријских уопштавања је дошао до ових закључака, односно у којој мери је доказао своје хипотезе.

V

Остварени резултати и научни допринос дисертације

Допринос ове докторске дисертације је могуће наћи у чињеници да резултати истраживања и теоријских промишљања, потпомогнути истраживањима из „еколошко-политичке“ историје света, до којих је дошао кандидат могу да допринесу даљем развоју социо-политичко-еколошке мисли јер се по први пут сусрећу у истраживању две и више појава. Прво, то су еколошке катастрофе, затим принудне еколошке миграције, и на крају политичке последице тих миграција. У другом контексту то значи и да се по први пут еколошке миграције настале услед еколошких катастрофа јављају као предмет научне анализе.

Допринос ове докторске дисертације је могуће наћи у чињеници да резултати његових истраживања и теоријских промишљања до којих је дошао кандидат по први пут детаљније и мултидисциплинарно анализирају појаву која постоји али и за коју се претпоставља, са разлогом, да ускоро може да наступи у свом драматичнијем облику. Посебни допринос је видљив у делу у коме се анализирају климатске појаве и где се у њима види највећа опасност по потенцијалну демографску стабилност света. Конкретан допринос, у смислу академског и научног доприноса, је видљив у домену употпуњавања предметног садржаја више научних, социо-еколошких дисциплина, а посебно социјалне екологије и политичке екологије. Наиме, у протеклих 5 година и социјална и политичка екологија се баве проучавањем климатских промена и њеним могућим политичким, социјалним и економским последицама, док сада се по први пут уводе у истраживање и нежељена демографска кретања, односно последице климатских промена и посебно еколошких катастрофа.

Практична, односно назовимо је „употребна вредност“ ове дисертације постоји и као врста политичког практикума за предвиђање могућих сценарија, узрока, појава и последица еколошких катастрофа.

VI Закључак

Имајући у виду све што смо претходно написали, дајући детаљну анализу ове докторске дисертације, Комисија закључује да је кандидат магистар *Layth Neseef* одабрао савремену, изузетно теоријски изазовну, актуелну и захтевну тему, како и научном тако и политичком погледу. Питање еколошких катастрофа, могућих и наглашавамо будућих, еколошких миграција представља специфичан теорисјки изазов поготово ако се има у виду појава која до таквих последица може да доведе а то су климатске промене. Кандидат је одлично обрадио, темељно и детаљно, све могуће политичке последице могућих еколошких катастрофа. осим тога, он је ове могуће политичке последице довео у однос где те политичке последице имају утицај на стварање промена у култури, понашању, економији и другим областима друштвеног живота. Кандидат је пружио одређена решења, која су можда већ традиционална, али која већ постоје у социо-еколошким наукама а то је да би се спречиле ове појаве еколошких катастрофа нужна је активност целокупне међународне заједнице. Иако овај став има већ своје препознатљиву, односно традиционалистичку форму, он указује и на други феномен а то је да међународна заједница на неки начин игнорише еколошке проблеме могуће последице ових проблема.

Осим тога, кандидат је показао одлично разумевање основног категоријалног апарата који се налази у систему социјалне и политичке екологије и еколошке политике, како у његовом теоријском тако и у практичном смислу.

Дисертација је урађена у свему према одобреној пријави. Према идеји, поступцима истраживања, начину на који је урађена, као и према идеји о њеној крајњој сврси, коју је кандидат замислио да ова дисертација треба и мора да има, можемо рећи да она представља оригинални научни рад.

На основу свега што смо претходно изнели, Комисија износи оцену да је докторска дисертација „*Политичке последице миграција изазваних еколошким катастрофама*“, кандидата магистра *Laytha Neseefa*, подобна за јавну одбрану и стога препоручујемо Наставно научно већу Факултета политичких наука Универзитета у Београду да прихвати овај Извештај и омогући кандидату јавну одбрану ове докторске дисертације.

Београд, 10. марта 2018.

КОМИСИЈА

Проф. др Драган Р. Симић

*Редовни професор Универзитета у Београду, Факултет
политичких наука*

Проф. др Весна Милтојевић,

*Редовни професор Универзитета у Нишу, Факултет заштите на
раду*

Проф. др Дарко Надић, ментор

*Редовни професор Универзитета у Београду, Факултет
политичких наука*